

Η διαδικασία ομογενοποίησης εμπειρικών κοινωνικών ερευνών

Δρ. Γιάννης Κάλλας, Λιναρδής Απόστολος
Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ)
Μεσογείων 14-18. ΤΚ 11527 Αθήνα,
Τηλέφωνο 7491652 Φαξ 7489803 email jkallas@ekke.gr
7491656 email alinardis@ekke.gr

Στην εργασία αυτή εξετάζεται η σημασία και οι επιπτώσεις της ομογενοποίησης.

Περιεχόμενα

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
2	Η ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ	4
2.1	Τα κοινωνικά φαινόμενα	4
2.2	Η εμπειρική έρευνα.....	5
2.2.1	Η διαδικασία της επιστημονικής εμπειρικής έρευνας	5
2.2.2	Η ένταξη της εμπειρικής έρευνας σε ένα πειραματικό σχέδιο	6
2.2.3	Η εμπειρική έρευνα ως επιστημονική πρακτική.....	7
2.2.4	Η εμπειρική έρευνα ως τεχνολογική πρακτική.....	8
2.2.5	Οι αλληλεπίδραση επιστημονικής και τεχνολογικής πρακτικής	8
2.2.6	Η εξάρτηση από τις ερευνητικές υποδομές	10
3	Η ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ	11
3.1	Το πειραματικό σχέδιο των κοινωνικών επιστημών (βλ. Tiles σελ. 84)	11
3.2	Το σύνολο δεδομένων.....	11
3.2.1	Δεδομένα και μεταδεδομένα.....	11
3.2.2	Τι ονομάζουμε σύνολο δεδομένων	12
3.3	Η ομογενοποίηση.....	13
3.3.1	Τι ονομάζουμε ομογενοποίηση	13
3.3.2	Η διαδικασία της ομογενοποίησης.....	13
3.4	Η έννοια της συλλογής	13
3.4.1	Τα στοιχεία που συγκροτούν μια συλλογή.....	14
3.4.2	Η διαδικασία συγκρότησης μιας συλλογής	14
4	Η ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	15
4.1	Τι ονομάζουμε συγκριτική έρευνα	15
4.2	Ο σχεδιασμός συγκριτικών ερευνών	15
4.3	Η συγκριτική ανάλυση.....	15
4.3.1	Η δευτερογενής ανάλυση.....	15
4.3.2	Η δευτερογενής παραγωγή δεδομένων.....	16
5	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	17
6	ΑΝΑΦΟΡΕΣ	18

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το επιστημονικό αντικείμενο μιας επιστήμης συνιστά την επιστημονική γνώση του πραγματικού αντικειμένου το οποίο η ίδια η επιστήμη υποδεικνύει και περιγράφει. Είναι δηλαδή μία αναπαράσταση. (Μπαλτάς σελ. 52)

Το επιστημονικό αντικείμενο μιας επιστήμης δεν δίδεται από τις ιδέες τις οποίες διαμορφώνουν οι πρακτικές και θεωρητικές ιδεολογίες που σκοπεύουν το πραγματικό της αντικείμενο. (Μπαλτάς σελ. 53)

Με άλλα λόγια οι βασικές έννοιες πρέπει να γνωρίζονται μέσα από τις σχέσεις τους, όπως ακριβώς τα μαθηματικά αντικείμενα ορίζονται πραγματικά μέσω της σύνδεσης τους από ένα αξίωμα. Οι παράλληλοι υπάρχουν μετά το αίτημα του Ευκλείδη όχι πριν.

Με θετικότερους όρους, αυτό σημαίνει πώς η ουσία της ψυχολογίας του επιστημονικού πνεύματος κρύβεται στον αναστοχασμό που μεταβάλλει ένα νόμο, αποτέλεσμα πειραματικής ανακάλυψης, σε κανόνα πρόσφορο για την ανακάλυψη νέων γεγονότων. (Bachelard σελ. 136)

Η επιστημονική γνώση του πραγματικού αντικειμένου μιας επιστήμης είναι πάντοτε επιστημονικά ατελής. (Μπαλτάς σελ. 53)

2 Η ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

2.1 Τα κοινωνικά φαινόμενα

Τα κοινωνικά φαινόμενα δεν αναφέρονται σε φυσικά αντικείμενα (με τον όρο φυσικά αντικείμενα ορίζουμε εδώ τα αντικείμενα που ανήκουν στον κόσμο των κατά χώρο και χρόνο υλικών σωμάτων (βλ. Husserl σελ. 62)). Αναφέρονται σε αντικείμενα που αν και άυλα έχουν ουσία και με αυτήν την έννοια νοούνται ως πραγματικά.

Μόνο μεταφορικά μπορούμε να μιλήσουμε για παράδειγμα για την πραγματικότητα των μαθηματικών αντικειμένων αφού δεν συνιστούν οντότητες που υπάρχουν ανεξάρτητα από το υποκείμενο. Παρόλα αυτά η μεταφορά δεν πρέπει να εγκαταλειφθεί, φθάνει να αναγνωρίζεται ως τέτοια, καθώς υπάρχει όντως μία πραγματικότητα που υποβαστάζει τις μαθηματικές δομές και τη μαθηματική δραστηριότητα και συγκεκριμένα η ορθολογική δραστηριότητα των ορθολογικών υποκειμένων (βλ. Tiles.σελ. 171).

«Αν τα φαινόμενα, ως φαινόμενα δεν αποτελούν φύση, έχουν πάντως μια ουσία που είναι δυνατόν να συλληφθεί με μία άμεση θέαση κατά τρόπο σύμμετρο» (βλ. Husserl σελ. 72). Μπορούν επομένως να αποτελέσουν αντικείμενο για μια εγκυρότητα διϋποκειμενική .

«Έχει όμως αποφασιστική σημασία η επίγνωση ότι η ουσιακή θέαση κάθε άλλο παρά «εμπειρία» με την έννοια του αντιληπτικού ενεργήματος, της ανάμνησης, ή άλλων ισότιμων ενεργημάτων είναι: και ακόμη κάθε άλλο παρά εμπειρική γενίκευση που μέσα στο νόημα της θέτει υπαρκτικά και την ατομική ύπαρξη κάποιας εμπειρικής μερικότητας. Η θέαση συλλαμβάνει την ουσία ως είναι της ουσίας και με κανένα τρόπο δεν θέτει το υπάρχειν. Επομένως η γνώση της ουσίας δεν είναι γνώση ενός "matter of fact".

Τα κοινωνικά φαινόμενα είναι φαινόμενα ιστορικά, με την έννοια ότι δεν μπορούν να αναχθούν απόλυτα σε κάποιες αρχικές φυσικές αιτίες που τα δημιουργούν και τις οποίες αν γνωρίζαμε θα μπορούσαμε να τα αναπαράγουμε. Είναι αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης ιστορικής διαδρομής και μιας συγκυρίας.

Τα κοινωνικά φαινόμενα είναι στατιστικού χαρακτήρα. Προκύπτουν από την αλληλεπίδραση ατομικών συμπεριφορών στην οποία ενυπάρχει το τυχαίο.

Αν η φυσική αρκείται λοιπόν στην παρατήρηση αντικειμένων που είναι όλα του ίδιου τύπου (στερεά σώματα), οι κοινωνικές επιστήμες είναι υποχρεωμένες να παρατηρούν ένα μεγάλο πλήθος αντικειμένων που περιγράφονται ωστόσο από ένα σημαντικό πλήθος διαφορετικών τύπων αντικειμένων. Η όποια παρατήρηση λοιπόν των κοινωνικών φαινομένων, βασίζεται στη συγκρότηση ενός πολύ διαφορετικού συστήματος παρατηρησιακών όρων. Αν θέλουμε να συγκρίνουμε επομένως τις μεθόδους παρατήρησης των κοινωνικών επιστημών με κάποια άλλη φυσική επιστήμη, τότε το παράδειγμα της νευτώνειας φυσικής θα ήταν εντελώς ακατάλληλο. Πιο κοντά ίσως θα μπορούσε να είναι το παράδειγμα της χημείας. Εκεί η ατομική θεωρία άνοιξε το δρόμο σε μία επιστημονική πρακτική που βασίζεται στον πίνακα των στοιχείων. Το περιοδικό σύστημα των στοιχείων είναι αυτό που της επέτρεψε να διαμορφώσει ένα σημαντικό πλήθος διαφορετικών τύπων αντικειμένων (των στοιχείων) και με τη βοήθεια αυτών να προσδιορίσει τη χημική συμπεριφορά (τις χημικές αντιδράσεις και τις χημικές ενώσεις). Ανάλογες παρατηρήσεις μπορούμε να κάνουμε και για τη μελέτη άλλων αντικειμένων, όπως για παράδειγμα τη γλώσσα.

Στη μελέτη της γλώσσας οι κανόνες της γραμματικής ή του συντακτικού δεν αρκούν για να περιγράψουν τα γλωσσικά φαινόμενα. Απαιτείται αντίθετα η συγκρότηση ενός λεξικού που αν και πεπερασμένο περιέχει ωστόσο ένα σημαντικό πλήθος λέξεων με βάση τις οποίες μπορεί να προσδιοριστεί η γλωσσική συμπεριφορά. Τα κοινωνικά φαινόμενα χρειάζονται λοιπόν έναν ριζικά διαφορετικό τρόπο εμπειρικής παρατήρησης από τα φυσικά φαινόμενα.

2.2 Η εμπειρική έρευνα

Σύμφωνα με τον Μπασελάρ (βλέπε Tiles, Bachelard. σελ 166), η επιστημονική πρόοδος είναι το προϊόν ενός διηνεκούς διαλόγου ανάμεσα στον ορθό λόγο και την πραγματικότητα. Συνιστά προϊόν της διαπλοκής των θεωρητικών και των εμπειρικών συλλήψεων των υπό διερεύνηση οντοτήτων.

2.2.1 Η διαδικασία της επιστημονικής εμπειρικής έρευνας

Η επιστημονική γνώση οφείλει να γνωρίζει τα αντικείμενα της και εμπειρικά και θεωρητικά . Οφείλει να τα καθιστά «αφηρημένα - συγκεκριμένα». Αυτό το χαρακτηριστικό το αποκτούν μόνο προοδευτικά τα αντικείμενα ενός επιστημονικού λόγου (βλ. Tiles. σελ. 158)

1. Σε πρώτη φάση το εμπειρικό αντικείμενο θεωρούμε ως αντικείμενο καταδεικτικής αναφοράς πρέπει να γίνει αντικείμενο επιστημονικής διερεύνησης
 - 1.1 Η καταδεικτική αναφορά μπορεί να λειτουργήσει μόνο σε ένα συγκεκριμένο πολιτισμικό πλαίσιο (βλ. Wittgenstein [1963])
 - 1.2 Το αντικείμενο εντάσσεται σε μία προβληματική (βλ. Tiles σελ. 165)

Η πρωταρχική θέσπιση αντικειμένων ή φυσικών φαινομένων, ως αντικειμένων επιστημονικής μελέτης, μπορεί να επιτελεστεί λοιπόν μόνο υπό το φως κάποιας ασαφούς σχηματικής (θεωρητικής) σύλληψης της φύσης τους, τέτοιας ώστε να διέπει τη συστηματοποίηση των σχετικών εμπειρικών ταξινομικών διαδικασιών.

Η σύλληψη του αντικειμένου της γνώσης προϋποθέτει το να έχουμε κάποια ιδέα για τις μεθόδους με τις οποίες μπορεί κανείς να προσποριστεί περισσότερη γνώση σχετικά και ως εκ τούτου κάποια ιδέα για το τι θα μπορούσε να είναι μία τέτοια γνώση (τι μορφή θα παίρνει, σε τι ερωτήσεις θα απαντά). Αυτή την ιδέα την παρέχει η περιβάλλουσα προβληματική. Η προβληματική προηγείται λοιπόν κάθε εμπειρίας από την οποία ενδέχεται να αντλήσουμε γνώση.
2. Το αντικείμενο εγκαθιδρύεται ως αντικείμενο δημόσιας έρευνας και δημόσιας γνώσης.

Η επιστημονική διερεύνηση αφορά φαινόμενα τα οποία οι επιστήμονες μπορούν να μελετούν συλλογικά και για τα οποία μπορούν να συζητούν έχοντας τη βεβαιότητα ότι μιλούν για τα ίδια πράγματα. Πρέπει να έχουν συνομολογηθεί μέθοδοι διερεύνησης και πιστοποίησης νέων γεγονότων σε σχέση με αυτά τα φαινόμενα.

 - 2.1 Το αντικείμενο τοποθετείται εμπειρικά στο εσωτερικό ενός δικτύου υλικών και αιτιακών, και όχι απλώς αντιληπτικών σχέσεων, οι οποίες, καθώς οι σχετικές διαδικασίες τυποποιούνται διωποκειμενικά, καθιστούν τους εμπειρικούς προσδιορισμούς του αντικειμένου περισσότερο ακριβείς και λιγότερο υποκειμενικούς (βλ. Tiles σελ. 164). Μία τέτοια διαδικασία δεν είναι ωστόσο απαραίτητο να αναπτύσσεται στο εσωτερικό μιας επιστημονικής

πρακτικής. Συχνά οι διαδικασίες μέτρησης μπορεί να αποτελούν αντικείμενο απλών τεχνολογικών πρακτικών.

2.2 Είναι απαραίτητη η ανάπτυξη κάποιου τύπου τυπολογίας της προβληματικής.

Η επιστημονική εμπειρική διερεύνηση δεν μπορεί να ξεκινήσει χωρίς διωκοκειμενικώς συμφωνημένα και ως εκ τούτου ρητά εμπειρικά κριτήρια για την ταυτότητα αυτού που πρόκειται να διερευνηθεί. Προαπαιτείται ένα κοινώς αποδεκτό ταξινομικό σχήμα, μία οντολογία. Η εγκαθίδρυση λοιπόν του αντικειμένου ως αντικειμένου δημόσιας έρευνας και γνώσης είναι μία διαδικασία συγκρότησης αυτών των προϋποθέσεων

3. Το αντικείμενο εντάσσεται σε ένα θεωρητικό σύστημα.

3.1 Από τη στιγμή που το εμπειρικά συγκροτημένο εννοιολογικό σύστημα ενός επιστημονικού πεδίου τυποποιηθεί, καθίσταται αυτομάτως αντικείμενο θεωρητικής επεξεργασίας, η οποία διεξάγεται ανεξάρτητα από την εμπειρική διερεύνηση.

3.2 Η θεωρητική επεξεργασία επιδρά στο εννοιολογικό σύστημα της επιστήμης μεταβάλλοντάς το. Οι πεποιθήσεις που αφορούν τη φύση των φαινομένων που πρόκειται να υποβληθούν σε περαιτέρω διερεύνηση χρησιμοποιούνται θεωρητικά για να νομιμοποιήσουν και να προσδώσουν ορθολογική βάση στις μεθόδους που θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διερεύνηση αυτή, διερεύνηση που μπορεί τελικά να καταλήξει στην αναθεώρηση των πεποιθήσεων που την κατέστησαν δυνατή (βλ. Tiles σελ.183)

3.3 Το γνωστικό αντικείμενο καθίσταται επομένως ταυτόχρονα αντικείμενο θεωρητικής επεξεργασίας και εμπειρικής διερεύνησης. Ως διαδικασία που διασφαλίζει τη διαπλοκή θεωρητικών και εμπειρικών συλλήψεων, η εμπειρική έρευνα εξαρτάται από τις εννοιολογικές και τις μεθοδολογικές αλλαγές της θεωρητικής επεξεργασίας, ενώ ακολουθεί ένα συγκεκριμένο μεθοδολογικό υπόδειγμα, που επιτρέπει την παραγωγή των εμπειρικών δεδομένων και το οποίο υπόκειται σε τεχνολογικούς περιορισμούς. Η εμπειρική έρευνα ως πειραματική διαδικασία οργανώνεται λοιπόν ταυτόχρονα θεωρητικά και τεχνολογικά και αυτή η οργάνωση πραγματοποιείται σε ένα *συγκεκριμένο μεθοδολογικό υπόδειγμα* που την προσδιορίζει ως μία ιδιαίτερη τεχνολογική πρακτική .

2.2.2 Η ένταξη της εμπειρικής έρευνας σε ένα πειραματικό σχέδιο

Κάθε μεμονωμένη εμπειρική έρευνα επιτυγχάνει μια μερική αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας στο εμπειρικό επίπεδο.

Η αναπαράσταση αυτή είναι μερική διότι περιορίζεται στην αναπαράσταση ενός μόνο φαινομένου με βάση μια συγκεκριμένη συγκυρία.

α. Η αναπαράσταση αυτή δεν εξαρτάται επομένως μόνο από τα χαρακτηριστικά του φαινομένου αλλά και από τα χαρακτηριστικά της συγκυρίας. Το ίδιο φαινόμενο αν το αναπαραστήσαμε σε μια διαφορετική συγκυρία θα είχαμε διαφορετική αναπαράσταση. Μία πλήρης αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας δεν είναι επομένως δυνατή παρά μέσα από την σύνθεση πολλαπλών εμπειρικών καταγραφών.

β. Η αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας μέσω ενός μόνο φαινομένου δεν είναι επίσης πλήρης λόγω του υψηλού βαθμού αλληλεπίδρασης των κοινωνικών φαινομένων.

Οι πειραματικές συναλλαγές των κοινωνικών επιστημών πρέπει επομένως να διοργανωθούν σε δύο διατάξεις:

- α. Καθορίζοντας μια διαδικασία παρατήρησης που θα επιτρέπει την εκτέλεση ενός πλήθους αυτόνομων εργασιών παρατήρησης
- β. Καθορίζοντας μια διαδικασία ομογενοποίησης

Τόσο η μία όσο και η άλλη βασίζονται στο ίδιο αυστηρό εννοιολογικό πλαίσιο που συγκροτείται ωστόσο σταδιακά μέσα από την εξέλιξη της επιστήμης. Βασίζονται ακόμη σε ένα αυστηρό μεθοδολογικό πλαίσιο. Το εννοιολογικό πλαίσιο συγκροτείται από τις επιστημονικές έννοιες του συγκεκριμένου ερευνητικού πεδίου και συμπληρώνεται με τη βοήθεια εννοιών που αντλεί από τρεις πηγές (Μπαλτάς[2000] σελ 141):

- α. Από ιδέες που προέρχονται από πρακτικές και θεωρητικές ιδεολογίες, από ανεπεξέργαστα κοσμοείδωλα (του κοινού νου) συστηματικοποιημένες φιλοσοφίες κ.λ.π.
- β. Από τα μαθηματικά
- γ. Από άλλες επιστήμες ή επιστημονικούς κλάδους πλην των μαθηματικών

Μια τέτοια οργάνωση των πειραματικών συναλλαγών απαιτεί ένα μηχανισμό συσσώρευσης και διαχείρισης των δεδομένων, όχι μόνο για λόγους διάχυσης προς τις διάφορες ερευνητικές που συμμετέχουν στην παραγωγή μιας τέτοιας συνολικής αναπαράστασης, αλλά και για λόγους συνολικής επεξεργασίας αυτής της πληροφορίας. Μια τέτοια οργάνωση είναι πρακτικά αδύνατη χωρίς την χρήση πληροφορικής τεχνολογίας.

2.2.3 Η εμπειρική έρευνα ως επιστημονική πρακτική.

Η κυριαρχία του εμπειρισμού προσδιόρισε ως μόνη προϋπόθεση για την επιστημονική εμπειρική έρευνα την ύπαρξη ενός αυστηρού μεθοδολογικού υποδείγματος. Εφόσον για τον εμπειρισμό η εμπειρική πραγματικότητα είναι θεωρητικώς ουδέτερη, η εμπειρική έρευνα πρέπει απλώς να τη συλλάβει και να επεξεργαστεί. Οι εμπειρικές επιστημονικές έννοιες δεν διαφέρουν από τις έννοιες του κοινού νου. Η αμφισβήτηση του εμπειρισμού από τις σύγχρονες επιστημολογικές προσεγγίσεις που οδήγησε στην άρνηση της εμπειρικής ουδετερότητας των δεδομένων, καθόρισε την ύπαρξη ενός αυστηρού μεθοδολογικού υποδείγματος ως αναγκαία αλλά όχι ικανή συνθήκη για να ορισθεί η εμπειρική έρευνα ως επιστημονική πρακτική. Έτσι, η εμπειρική έρευνα δεν αποτελεί επιστημονική διαδικασία, παρά μόνο όταν οργανώνεται ως πειραματική συναλλαγή ενός συγκεκριμένου ερευνητικού πεδίου των κοινωνικών επιστημών, όταν δηλαδή συνδυάζει την μέθοδο της εμπειρικής διερεύνησης με το συγκεκριμένο θεωρητικό και εννοιολογικό πλαίσιο του ερευνητικού πεδίου. Για να αποτελεί επομένως η εμπειρική έρευνα πειραματική συναλλαγή των κοινωνικών επιστημών πρέπει οι παρατηρησιακοί όροι βάσει των οποίων συγκροτείται να αποτελούν στοιχεία του εννοιολογικού συστήματος των κοινωνικών επιστημών.

Μια επιστημονική πειραματική συναλλαγή δεν καθορίζεται ωστόσο μόνο από τη διαδικασία και τις προϋποθέσεις της αλλά και τους στόχους της που δεν είναι άλλη από την παραγωγή επιστημονικών προϊόντων και όχι απλά εμπειρικών αναπαραστάσεων της πραγματικότητας. Η επιστημονική εμπειρική έρευνα έχει λοιπόν ως στόχο των έλεγχου συγκεκριμένων θεωρητικών υποθέσεων που σχετίζονται με συγκεκριμένες θεωρητικές έννοιες. Χωρίς την ύπαρξη τέτοιων θεωρητικών

υποθέσεων η εμπειρική έρευνα δεν emπίπτει στις διαδικασίες της επιστημονικής παραγωγής, παρά μόνο συγκυριακά στη φάση δηλαδή συγκρότησης του συγκεκριμένου ερευνητικού πεδίου.

2.2.4 Η εμπειρική έρευνα ως τεχνολογική πρακτική

Η νέα προσέγγιση για την επιστημονική εμπειρική έρευνα αποκαλύπτει την ύπαρξη και μιας άλλης θεωρητικής πρακτικής, η οποία βασίζεται στο μεθοδολογικό υπόδειγμα της επιστημονικής εμπειρικής έρευνας, χωρίς ωστόσο βασίζεται απολύτως στο εννοιολογικό πλαίσιο των κοινωνικών επιστημών. Αυτή η πρακτική αξιοποιεί τα προϊόντα των κοινωνικών επιστημών, (μεθόδους, έννοιες κ.λ.π.) για να παράγει εμπειρικές αναπαραστάσεις της κοινωνικής πραγματικότητας με στόχο την εφαρμογή τους σε μια σειρά πεδία της κοινωνικής ζωής. Αυτή την πρακτική θα πρέπει να την αναγνωρίσουμε ως μία ακόμη τεχνολογική πρακτική. Μπορούμε λοιπόν να ισχυριστούμε ότι ακόμη και η εμπειρική έρευνα ακόμη και όταν δεν εντάσσεται στην επιστημονική πρακτική των κοινωνικών επιστημών αποτελεί μια τεχνολογική εφαρμογή τους. Όπως συμβαίνει και με κάθε άλλη σύγχρονη επιστήμη, οι τεχνολογικές εφαρμογές των κοινωνικών επιστημών, και συγκεκριμένα οι εμπειρικές έρευνες, καθίστανται σήμερα απαραίτητες σε μια σειρά από κοινωνικές πρακτικές που απαιτούν συστηματική παρατήρηση της κοινωνικής πραγματικότητας.

2.2.5 Οι αλληλεπίδραση επιστημονικής και τεχνολογικής πρακτικής

Ακόμη όμως και όταν δεν αποτελεί πειραματική συναλλαγή των κοινωνικών επιστημών, η εμπειρική έρευνα έχει μια ιδιαίτερη σημασία για τις κοινωνικές επιστήμες: παρέχει σε αυτές πρώτη ύλη για τη θεωρητική τους παραγωγή.

Η πρώτη ύλη που παρέχει η εμπειρική έρευνα είναι δύο ειδών:

- α. τα εμπειρικά δεδομένα, οι ίδιες δηλαδή οι εμπειρικές αναπαραστάσεις της πραγματικότητας, που επιτρέπουν να αξιολογήσουμε τις θεωρητικές μας υποθέσεις.
- β. οι εμπειρικές έννοιες.

Η εμπειρική έρευνα παράγει αναπαραστάσεις στο εμπειρικό επίπεδο με στόχο την επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων τα οποία τίθενται από άλλες μη επιστημονικές πρακτικές. Αυτές οι αναπαραστάσεις συγκροτούνται με τη βοήθεια εννοιών που συχνά δεν προέρχονται από το εννοιολογικό σύστημα των αντίστοιχων επιστημονικών πεδίων αλλά από τον κοινό νο. Αυτή η απόκλιση δεν οφείλεται ωστόσο μόνο στην επιστημονική αδυναμία των ερευνητών αλλά και σε ελλείψεις του ίδιου του εννοιολογικού πλαισίου. Η ανακάλυψη ωστόσο συγκεκριμένων κανονικοτήτων σχετικά με κάποιες από αυτές τις καθαρά εμπειρικές έννοιες ανοίγει το δρόμο στην επιστημονική τους διερεύνηση. Αυτή η διεύρυνση ωστόσο του εννοιολογικού πλαισίου είναι κατά πολύ συχνότερη στις κοινωνικές επιστήμες σε σχέση για παράδειγμα με τη φυσική, ακριβώς λόγω του πολύπλοκου και δυναμικού χαρακτήρα των κοινωνικών φαινομένων και του πλήθους των εμπειρικών γεγονότων που αυτό συνεπάγεται. Η ανάπτυξη επομένως εννοιολογικών εργαλείων εξαρτάται από την αντίστοιχη ανάπτυξη εμπειρικών αναπαραστάσεων και ανάποδα.

Οι εμπειρικές αναπαραστάσεις έχουν ωστόσο τριών ειδών περιορισμούς:

α. περιορισμούς ιδεολογικό- εμπειρικούς

Εφόσον μεγάλο μέρος των όρων που χρησιμοποιούν δεν εντάσσεται συστηματικά σε

ένα αυστηρό εννοιολογικό σύστημα

β. συγκυριακούς περιορισμούς

Εφόσον καθορίζονται από συγκεκριμένες συγκυρίες και αποτυπώνουν επομένως σταθερά και ασταθή χαρακτηριστικά

γ. τεχνολογικούς περιορισμούς

Τους περιορισμούς αυτούς τους εισάγουν τα πρακτικά όρια και οι δυνατότητες αποτύπωσης και επεξεργασίας. Η ιδιαίτερη σημασία της εκμηχάνισης της θεωρητικής παραγωγής για την εμπειρική έρευνα και η ανάγκη εξέλιξης της συγκεκριμένης τεχνολογίας.

Η εισαγωγή μιας τεχνολογίας και ενός συνόλου τεχνικών που βασίζονται στην παρελθούσα εμπειρία είναι αυτή που καθιστά δυνατά τα καινούργια γεγονότα. Είναι κατά αυτό τον τρόπο που υπεισέρχεται η λογική παραγωγή στις επαγωγικές επιστήμες (βλ. Tiles σελ.183)

Εάν δεν έχουμε καμία βεβαιότητα για την ταυτότητα των συνθηκών υπό τις οποίες εφαρμόζεται η έννοια, δεν έχουμε καμία βεβαιότητα για την αντικειμενική ομοιότητα των οντοτήτων που εμπίπτουν στην έννοια μας. Η απλή αριθμητική επαγωγή λοιπόν η οποία θα ξεκινούσε από έννοιες του κοινού νου, αποκλείεται ως μέθοδος προσπορισμού αντικειμενικής γνώσης οποιουδήποτε τύπου, αφού προϋποθέτει την αντικειμενική επάρκεια των αρχικών εννοιών μας, αυτών που διέπονται από την αρχική υποκειμενική σκοπιά μας. Από την άλλη μεριά αυτό ενισχύει την αρχική ανάγκη εμπειρικού συστηματικού προσδιορισμού του αντικειμένου της επιστημονικής διερεύνησης, δια της χρησιμοποίησης συμφωνημένων επαναλήψιμων πειραματικών διαδικασιών. Αλλά ακόμη και εδώ το πρόβλημα είναι ότι η αξιοπιστία εκ μέρους μας ταυτοποίησης των φαινομένων σχετίζεται με την ακρίβεια της γνώσης μας, με την ευαισθησία των εμπειρικών ταξινομητικών διαδικασιών.(βλ. Tiles σελ. 175)

Πρέπει να σκεφτόμαστε τα μεγέθη σε σχέση με τις μεθόδους μέτρησης και όχι σε σχέση με τις ιδιότητες του μετρούμενου αντικειμένου. Είναι απαραίτητο να σκεφτούμε για να μετρήσουμε και όχι να μετρήσουμε για να σκεφτούμε. Έτσι το αντικείμενο της εμπειρικής διερεύνησης είναι ουσιαστικά συσχετισμένο με τις μεθόδους μέτρησης που χρησιμοποιούνται κατά τον εμπειρικό προσδιορισμό του. Όταν αλλάζει ο βαθμός προσέγγισης αλλάζει μαζί του και η φύση του αντικειμένου, καθώς τα σχετικά κριτήρια ταυτότητας είναι συνδεδεμένα με πειραματικές διαδικασίες που χαρακτηρίζονται από ένα παγιωμένο επίπεδο ακρίβειας. (βλ. Tiles σελ.178-179)

Είναι η πειραματική μέθοδος που έχει την πρωτοκαθεδρία και όχι το αντικείμενο ως ανεξάρτητο δεδομένο.(βλ. Tiles σελ. 179)

Η επιτυχημένη έκβαση του εμπειρικού επαγωγικού συλλογισμού απαιτεί την αντικειμενοποίηση των εννοιών μας και αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την επιτυχημένη διόρθωση τους. Οι ταξινομήσεις πρέπει να καταστούν ακριβέστερες από εμπειρική άποψη, οι έννοιες πρέπει να έρθουν σε στενότερη συμφωνία με την εμπειρία αλλά για να γίνει αυτό, η ίδια η εμπειρία πρέπει να εκλεπτυνθεί με τη βοήθεια οργάνων. (βλ. Tiles σελ. 180).

2.2.6 Η εξάρτηση από τις ερευνητικές υποδομές

Οι κοινωνικές επιστήμες είναι υποχρεωμένες να παρατηρούν ένα πολύ μεγάλο

πλήθος εμπειρικών γεγονότων. Και είναι ακριβώς αυτό το πλήθος η αιτία που η εμπειρική παρατήρηση στις κοινωνικές επιστήμες καθίσταται αναγκαστικά έργο συλλογικό και συνακόλουθα έργο εξαρτημένο από την καταγραφή και τη συσσώρευση παρατηρήσεων. Η τεχνολογία της καταγραφής και διαχείρισης των δεδομένων καθίσταται λοιπόν εξ ίσου συστατικό στοιχείο του μεθοδολογικού υποδείγματος των κοινωνικών επιστημών, όπως ακριβώς και η μεθοδολογία της επεξεργασίας. Το μεθοδολογικό υπόδειγμα των κοινωνικών επιστημών είναι απόλυτα εξαρτημένο από τις τεχνολογικές υποδομές που θα επιτρέψουν τη συσσώρευση και την επεξεργασία των δεδομένων.

Η ανάπτυξη αυτών των υποδομών δεν αποτελεί απλή εφαρμογή χρήσης κάποιας εξωτερικά αναπτυγμένης τεχνολογίας (π. Χ των βάσεων δεδομένων ή του διαδικτύου). Απαιτεί αντίθετα την ανάπτυξη με τη βοήθεια αυτών των τεχνολογιών, εντελώς νέων συστημάτων που βασίζονται στις ιδιαίτερες τεχνολογικές προδιαγραφές που καθορίζονται με βάση τις θεωρητικές ιδιαιτερότητες των πειραματικών συναλλαγών των κοινωνικών επιστημών.

Παρατηρήσεις

Οι κοινωνικές επιστήμες πρέπει να συγκροτήσουν το δικό τους σύστημα πειραματικών συναλλαγών βασισμένο στη συσσώρευση εμπειρικών δεδομένων, και ταυτόχρονα πρέπει να επεξεργαστούν το δικό τους εννοιολογικό σύστημα.

Η εμπειρική έρευνα οργανώνεται με βάση το μονοφασικό μεθοδολογικό υπόδειγμα που προβλέπει τον αυτόνομο σχεδιασμό της. Παρόλο που ο σχεδιασμός αυτός μπορεί γίνεται σε αναφορά με τη θεωρία δεν βασίζεται σε έναν ενιαίο επιστημονικό κώδικα.

1. Παρατηρούνται επομένως αποκλίσεις στον ορισμό των αντικειμένων παρατήρησης ανάμεσα στις διάφορες εμπειρικές έρευνες
2. Οι αποκλίσεις αυτές πρέπει να νοηθούν ότι οφείλονται σε ιδεολογικές παρεκκλίσεις
3. Οι παρεκκλίσεις δεν οφείλονται μόνο σε θεωρητικές αδυναμίες αλλά και σε μεθοδολογικές και τεχνολογικές αδυναμίες
4. Η πληροφορική τεχνολογία αποτελεί αναγκαία αλλά όχι ικανή συνθήκη για την ανάπτυξη ενός περιβάλλοντος που θα επιτρέψει επιστημονικές αναπαραστάσεις στον χώρο των κοινωνικών επιστημών.
5. Η συγκυρία ευνοεί τη συγκριτική έρευνα, επιτρέποντας την πρόσβαση και την ανταλλαγή των δεδομένων και την ανάπτυξη ανάλογων μηχανισμών.
6. Οι επιστημονικές έννοιες ωστόσο πρέπει να νοούνται μέσα από τις σχέσεις τους. Η αναστοχαστική επομένως επεξεργασία των εμπειρικών εννοιών που έχουν διαμορφωθεί από τις ανεξάρτητες και εν πολλοίς ασύμβατες μεταξύ τους εμπειρικές έρευνες, συμβάλει στην ανάπτυξη ενός κοινού και σχετικά σταθερού εννοιολογικού πλαισίου. Στο βαθμό που οι παρατηρησιακοί όροι κανενός συνόλου δεν είναι θεωρητικά επαρκείς εκ προοιμίου είναι η σύγκριση τους αυτή που επιτρέπει τον αναστοχασμό.

3 Η ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ

3.1 Το πειραματικό σχέδιο των κοινωνικών επιστημών (βλ. Tiles σελ. 84)

Το πειραματικό σχέδιο των κοινωνικών επιστημών δεν μπορεί να οργανωθεί με βάση μια απλή πειραματική εργασία. Η φύση των κοινωνικών φαινομένων επιβάλλει ένα σύνθετο πειραματικό σχέδιο, επιβάλλει τη συγκρότηση της επιστημονικής εμπειρικής παρατήρησης από ένα πλήθος διακριτών πειραματικών εργασιών (εμπειρικών καταγραφών). Και σε αυτή όμως την περίπτωση δεν διασφαλίζεται πλήρως η αντικειμενικότητα της παρατήρησης. Το πειραματικό σχέδιο πρέπει λοιπόν να διασφαλίζει την έλεγχο των πειραματικών αποτελεσμάτων αλλά και των διαδικασιών μέσα από την συγκριτική εξέταση πολλών πειραματικών διαδικασιών.

3.2 Το σύνολο δεδομένων

3.2.1 Δεδομένα και μεταδεδομένα

Η καταγραφή στοχεύει καταρχήν στην συλλογή δεδομένων τα οποία θα αξιοποιηθούν στη συνέχεια από την ανάλυση. Τα δεδομένα είναι λοιπόν προφανώς ένα τελικό προϊόν της εμπειρικής έρευνας. Εφόσον όμως οι κοινωνικές επιστήμες δεν διαθέτουν ένα σταθερό σύστημα παρατηρησιακών όρων, όπως συμβαίνει σε άλλες επιστήμες, το σώμα των δεδομένων δεν αποτελεί ένα επαρκές προϊόν που μπορεί να αξιοποιηθεί από τρίτους χωρίς πρόσθετες πληροφορίες για τη διαδικασία της παραγωγής του. Για να γίνει αυτό πρέπει να προσδιορισθεί και το μοντέλο κωδικοποίησης με τη βοήθεια του οποίου συγκροτήθηκε αυτό το σώμα των δεδομένων. Απαιτείται λοιπόν ένα πρόσθετο σώμα δεδομένων που προσδιορίζει τα αντικείμενα της παρατήρησης και τις ιδιότητες τους, δηλαδή τους παρατηρησιακούς όρους με τη βοήθεια των οποίων συγκροτήθηκε η μέτρηση. Αυτά τα πρόσθετα δεδομένα, τα οποία ονομάζουμε **μεταδεδομένα**, παράγονται επίσης κατά τη φάση της καταγραφής και αποτελούν επομένως και αυτά προϊόν της καταγραφής.

Η διαδικασία κωδικοποίησης της πραγματικότητας σε κάθε συγκεκριμένη εμπειρική έρευνα με βάση το παρατηρησιακό μοντέλο του αναλυτή, αποτελεί μία συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση την οποία ονόμασα μονοφασικό μεθοδολογικό υπόδειγμα (βλέπε Κάλλας[200 1]). Αποτέλεσμα αυτής της προσέγγισης είναι το γεγονός ότι οι παρατηρησιακοί όροι αφορούν μία συγκεκριμένη εμπειρική έρευνα και προσδιορίζονται κάθε φορά στο πλαίσιο της. Έτσι οι παρατηρησιακοί όροι, αφού δεν αποτελούν σταθερά στοιχεία ενός αμετάβλητου παρατηρησιακού κώδικα των κοινωνικών επιστημών, δεν αποτελούν ούτε σταθερά μέσα της εργασιακής διαδικασίας και ενσωματώνονται στο τελικό προϊόν. Οι παρατηρησιακοί όροι αποτελούν μεταβλητές ενός **παρατηρησιακού μοντέλου** της συγκεκριμένης κάθε φορά καταγραφής, η οποία παρέχει όλες οι πληροφορίες που είναι απαραίτητες για τον ορισμό τους και αποτελούν ουσιαστικά συμπληρωματικά δεδομένα της συγκεκριμένης καταγραφής. Τα μεταδεδομένα δεν αποτελούν ωστόσο δεδομένα με τη στενή έννοια του όρου, εφόσον συνήθως δεν αποτελούν πρώτη ύλη για την ανάλυση. Τα μεταδεδομένα αναφέρονται τόσο στα αντικείμενα της παρατήρησης, όσο και στον τρόπο οργάνωσης της καταγραφής. Συχνά παράγονται μεταδεδομένα και κατά την διαδικασία της αρχειοθέτησης. Στη λειτουργία των Αρχείων τα

μεταδεδομένα εκτελούν έναν διπλό ρόλο. Αφενός επιτρέπουν την αναζήτηση δεδομένων κατάλληλων για κάποια συγκεκριμένη δευτερογενή ανάλυση και αφετέρου συμβάλλουν στην κατανόηση των δεδομένων.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες είναι απολύτως απαραίτητο να τεκμηριώνονται σε κάθε εμπειρική έρευνα οι μεταβλητές που επιλέγονται, για να είναι κατανοητά τα παραγόμενα δεδομένα στην επιστημονική κοινότητα.

Τα μεταδεδομένα είναι και αυτά δεδομένα (βλέπε Williams[1998]). Υπάρχει όμως μια ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα σε δεδομένα και μεταδεδομένα, εφόσον τα δεύτερα συμμετέχουν στον ορισμό των πρώτων. Εφόσον τα μεταδεδομένα είναι και αυτά δεδομένα είναι λογικό να τα χειριζόμαστε ως δεδομένα και να κάνουμε πράξεις με αυτά. Μπορούμε λοιπόν να χρησιμοποιούμε τα ίδια εργαλεία για επεξεργαζόμαστε δεδομένα και μεταδεδομένα.

3.2.2 Τι ονομάζουμε σύνολο δεδομένων

Το τελικό προϊόν της καταγραφής το ονομάζουμε *σύνολο δεδομένων*.

Ως σύνολο δεδομένων ορίζουμε τόσο το σώμα των δεδομένων που παράγεται από μια τουλάχιστον εμπειρική έρευνα, όσο και τις πληροφορίες που απαιτούνται για την τεκμηρίωση τους έτσι ώστε να γίνεται αξιοποιήσιμο από τρίτους. Ένα σύνολο δεδομένων αποτελείται επομένως από το σώμα των δεδομένων και το σώμα των μεταδεδομένων. Το σώμα των δεδομένων περιλαμβάνει τις τιμές συγκεκριμένων απλών μεταβλητών και πολύ συχνά δεν είναι παρά ένα απλό αρχείο με αριθμούς. Το σώμα των μεταδεδομένων περιλαμβάνει πληροφορίες για τα δεδομένα και συγκεκριμένα: τον ορισμό των αντικειμένων της παρατήρησης και των μεταξύ τους σχέσεων που τα συγκροτούν σε μία σύνθετη μεταβλητή που περιγράφεται από το σχήμα της καταγραφής. Τις πληροφορίες που αναφέρονται στον ορισμό των απλών μεταβλητών, των ιδιοτήτων δηλαδή του κάθε αντικειμένου παρατήρησης. Τις πληροφορίες που αναφέρονται στην διαδικασία μέτρησης των μεταβλητών.

Ένα **σύνολο δεδομένων** περιγράφεται λοιπόν από τα εξής στοιχεία:

1. Από ένα σώμα μεταδεδομένων που ορίζουν τα αντικείμενα της παρατήρησης και συγκεκριμένα
 - α. Από το **σχήμα** που περιγράφει τα αντικείμενα παρατήρησης και τις σχέσεις μεταξύ των αντικειμένων.
 - β. Από ένα πλήθος απλών μεταβλητών, που περιγράφουν τις ιδιότητες των αντικειμένων.
2. Από ένα σώμα δεδομένων, δηλαδή από ένα σύνολο τιμών όλων των μεταβλητών που αποτελεί το αποτέλεσμα μιας μέτρησης.
3. Από πληροφορίες σχετικές με τον τρόπο και τις θεωρητικές υποθέσεις κάτω από τις οποίες συγκροτήθηκε το ίδιο το σύνολο και πραγματοποιήθηκε η μέτρηση.

Εφόσον οι μετρήσεις δεν είναι ουδέτερες ως προς τη θεωρία ούτε και ως προς τη συγκυρία μέσα στην οποία καταγράφονται, η ένταξη μιας μεταβλητής στο εννοιολογικό της πλαίσιο δεν εξαντλείται στις σχέσεις με τις απλές μεταβλητές που καθορίζει το σχήμα της. Μια σειρά από πρόσθετες πληροφορίες πραγματολογικού τύπου, όπως η περιγραφή της επιστημονικής συγκυρίας μέσα στην οποία ορίζεται η σύνθετη μεταβλητή και η περιγραφή της κοινωνικοοικονομικής συγκυρίας στην οποία αναφέρεται η σύνθετη μεταβλητή, είναι απολύτως απαραίτητες. Ένα σύνολο δεδομένων αποτελείται από ένα σώμα δεδομένων και ένα σώμα μεταδεδομένων.

3.3 Η ομογενοποίηση

3.3.1 Τι ονομάζουμε ομογενοποίηση

Η εμπειρική έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες βασίζεται στον σχεδιασμό αυτόνομων συνόλων δεδομένων. Τα σύνολα αυτά βασίζονται στην παρατήρηση συγκεκριμένων κάθε φορά εμπειρικών αντικειμένων που περιγράφονται από τις ιδιότητες τους. Οι έρευνες που αναφέρονται σε διαφορετικά αντικείμενα είναι μεταξύ τους ασύμβατες. Συχνά όμως διαφορετικές εμπειρικές έρευνες στοχεύουν στο ίδιο αντικείμενο το οποίο περιγράφουν με διαφορετικές ιδιότητες, με αποτέλεσμα τα συμπεράσματα τους να καθίστανται ασύμβατα. Για να καταστούν αυτές οι έρευνες συγκρίσιμες πρέπει να μετασχηματισθούν κατάλληλα, δηλαδή να επαναπροσδιορισθούν οι εμπειρικές έννοιες στις οποίες βασίζονται μέσα από τις μεταξύ τους σχέσεις αλλά και τις σχέσεις τους με τους άλλους όρους του συστήματος και να ενταχθούν έτσι σε ένα ενιαίο εννοιολογικό σύστημα των κοινωνικών επιστημών. Αυτή η διαδικασία σταδιακού επαναπροσδιορισμού των εμπειρικών εννοιών ονομάζεται ομογενοποίηση.

Η ομογενοποίηση βασίζεται λοιπόν στη σύγκριση των δεδομένων διαφορετικών συνόλων δεδομένων, με στόχο τον επαναπροσδιορισμό των μεταβλητών τους και τον μετασχηματισμό τους σε συμβατά και συγκρίσιμα σύνολα δεδομένων.

3.3.2 Η διαδικασία της ομογενοποίησης.

Η ομογενοποίηση είναι μία σύνθετη διαδικασία που περιλαμβάνει δύο στάδια. Το πρώτο αποτελεί ουσιαστικά μετασχηματισμό των σχημάτων των διαφορετικών συνόλων δεδομένων σε ένα ενιαίο σχήμα δεδομένων. Το δεύτερο είναι ο μετασχηματισμός των ίδιων των δεδομένων από το παλαιό σχήμα στο νέο. Αυτή η διαδικασία επειδή επιτελείται συνήθως εκ των υστέρων, μετά δηλαδή από τη συλλογή των δεδομένων ονομάζεται εκ των υστέρων ομογενοποίηση. Το πρώτο στάδιο της διαδικασίας ομογενοποίησης μπορεί φυσικά να σχεδιασθεί και εκ των προτέρων προσαρμόζοντας έτσι τις καταγραφές που αναφέρονται σε διαφορετικούς κοινωνικούς σχηματισμούς σε ένα κοινό σχήμα δεδομένων πριν από τη συλλογή των δεδομένων. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται εκ των προτέρων ομογενοποίηση. Η ύπαρξη συστημάτων ενιαίας διαχείρισης μεταδεδομένων διευκολύνει ουσιαστικά τη διαδικασία της ομογενοποίησης.

3.4 Η έννοια της συλλογής

Οι ανάγκες της δευτερογενούς ανάλυσης συχνά επιβάλλουν την αξιοποίηση ενός πλήθους συνόλων δεδομένων. Αυτά τα σύνολα δεδομένων έχουν συγκροτηθεί πάνω σε συγκεκριμένα αντικείμενα παρατήρησης που σχετίζονται μεταξύ τους. Η συγκρότησή τους σε συλλογή απαιτεί τον προσδιορισμό συγκεκριμένων σχέσεων ανάμεσα σε αυτά τα σχήματα.

3.4.1 Τα στοιχεία που συγκροτούν μια συλλογή

Η αναφορά σε ένα συγκεκριμένο ερευνητικό πεδίο. Μια συλλογή συγκροτείται από τα ακόλουθα στοιχεία

- Σύνολα δεδομένων
- Έργα
- Φορείς
- Αποτελέσματα
- Όροι
- Αντικείμενα

3.4.2 Η διαδικασία συγκρότησης μιας συλλογής

Η διαδικασία συγκρότησης μιας συλλογής δεν είναι η τυχαία συσσώρευση ορισμένων αυτόνομων συνόλων δεδομένων. Κάθε συσσώρευση δεδομένων που δεν είναι τυχαία συγκροτείται στη βάση ενός κριτηρίου που ορίζει μία σχέση ανάμεσα στα αντικείμενα που τη συγκροτούν.

4 Η ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

4.1 Τι ονομάζουμε συγκριτική έρευνα

Ονομάζουμε συγκριτική έρευνα τη σύγκριση ανάμεσα στις αναπαραστάσεις που αναφέρονται σε δύο διαφορετικούς κοινωνικούς σχηματισμούς. Η συγκριτική έρευνα παρουσιάζει δύο ειδών δυσκολίες:

Η πρώτη σχετίζεται με τη σύγκριση αναπαραστάσεων που αναφέρονται σε διαφορετικές συγκυρίες.

Η δεύτερη σχετίζεται με το γεγονός ότι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αναφέρονται σε διαφορετικούς κοινωνικούς σχηματισμούς, οι οποίοι ούτως ή άλλως απαιτούν διαφορετική αναπαράσταση.

Υπάρχει ωστόσο και μια τρίτη δυσκολία που πρέπει να ξεπεραστεί: Οι συγκεκριμένες αναπαραστάσεις δεν έχουν παραχθεί μέσα από την ίδια θεωρία.

Ποιος είναι λοιπόν ο στόχος της σύγκρισης;

Να ελεγχθεί η θεωρία

Να παραχθούν συμβατές αναπαραστάσεις

4.2 Ο σχεδιασμός συγκριτικών ερευνών.

Η σύγκριση διαφορετικών κοινωνικών σχηματισμών απαιτεί το σχεδιασμό σταθερού σχήματος καταγραφής που καθιστά τα δεδομένα που αναφέρονται σε διαφορετικούς κοινωνικούς σχηματισμούς συγκρίσιμα.

4.3 Η συγκριτική ανάλυση.

Η σύγκριση ανάμεσα σε διαφορετικούς κοινωνικούς σχηματισμούς μπορεί να βασισθεί και στη δευτερογενή ανάλυση. Για το σκοπό αυτό είναι απαραίτητη η σύγκριση συνόλων δεδομένων που έχουν προκύψει από ανεξάρτητες μεταξύ τους καταγραφές. Για να καταστούν όμως αυτά τα διαφορετικά σύνολα δεδομένων συγκρίσιμα είναι απαραίτητος ο μετασχηματισμός των δεδομένων.

4.3.1 Η δευτερογενής ανάλυση

Η ανάλυση είναι μια από τις διαδικασίες μετασχηματισμού των πρώτων υλών, δηλαδή των δεδομένων που προκύπτουν από τις πειραματικές συναλλαγές των κοινωνικών επιστημών ή από κάποια προηγούμενη ανάλυση, σε νέα θεωρητικά προϊόντα. Επομένως η επιτυχία της ανάλυσης εξαρτάται από την διαθεσιμότητα των δεδομένων, αφού η έλλειψη τους περιορίζει τις δυνατότητες μαθηματικής επεξεργασίας. Η δευτερογενής ανάλυση βασίζεται στην επεξεργασία ήδη διαθέσιμων δεδομένων που δεν παράγονται για τις ανάγκες της συγκεκριμένης ανάλυσης. Κάθε ανάλυση βασίζεται σε μια διαφορετική οπτική επί των διαθέσιμων δεδομένων που είναι οργανωμένα σε ένα ή περισσότερα σύνολα δεδομένων. Αυτή η διαφορετική οπτική αποτυπώνεται τελικά σε ένα νέο σχήμα δεδομένων που μετασχηματίζει μέρος ή το σύνολο των δεδομένων ενός ή περισσότερων διαθέσιμων συνόλων δεδομένων σε ένα νέο σύνολο δεδομένων που περιλαμβάνει τις μεταβλητές της ανάλυσης. Η μετάβαση από τα αρχικά σχήματα της καταγραφής τα οποία περιέγραφαν τα διαθέσιμα σύνολα δεδομένων, στο σχήμα της ανάλυσης γίνεται με τη βοήθεια μετασχηματισμών που βασίζονται κυρίως σε σχεσιακές πράξεις και δευτερευόντως

σε πράξεις υπολογισμού. Θα ονομάσουμε αρχική επεξεργασία τη διαδικασία μετασχηματισμού των δεδομένων με στόχο τη δημιουργία των κατάλληλων μεταβλητών ενός συγκεκριμένου αναλυτικού σχήματος.

Θα ονομάσουμε κυρίως ανάλυση τη διαδικασία μετασχηματισμού των δεδομένων με στόχο την τεκμηρίωση συγκεκριμένων υποθέσεων.

4.3.2 Η δευτερογενής παραγωγή δεδομένων.

Δεδομένα ωστόσο δεν παράγονται μόνο από την καταγραφή αλλά και κατά την επεξεργασία των διαθέσιμων δεδομένων. Θα ονομάσουμε αυτή την παραγωγή δεδομένων δευτερογενή. Μία μορφή δευτερογενούς παραγωγής δεδομένων είναι η παραγωγή μακροδεδομένων. Παρόλο που τα μακροδεδομένα και οι δείκτες παράγονται καταρχήν στο πλαίσιο συγκεκριμένων αναλύσεων με στόχο την υποστήριξη συγκεκριμένων επιχειρημάτων, αποκτούν συχνά μία αυτόνομη σημασία και γίνονται αποδεκτά με τη μορφή των δεικτών για να χρησιμοποιηθούν πλέον ως δεδομένα νέων αναλύσεων.

Μία άλλη μορφή δευτερογενούς παραγωγής είναι η διαδικασία ομογενοποίησης που συνθέτει τα δεδομένα διαφορετικών καταγραφών με βάση τις μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν σε ένα πλήθος από προηγούμενες αναλύσεις. Ονομάζουμε **ομογενοποίηση** τη διαδικασία μετασχηματισμού δεδομένων που προέρχονται από διαφορετικά σύνολα δεδομένων με στόχο τη δημιουργία νέων συνόλων δεδομένων κατάλληλων για συγκεκριμένου τύπου αναλύσεις σύμφωνα με ένα συνεκτικό και σχετικά σταθεροποιημένο εννοιολογικό σύστημα. Η ομογενοποίηση μπορεί να είναι δύο ειδών εκ των προτέρων ή εκ των υστέρων. Κατά την εκ των προτέρων ομογενοποίηση το σχήμα όλων των καταγραφών καθώς και του τελικού συνόλου δεδομένων ταυτίζεται και ολοκληρώνεται πριν ξεκινήσει η πρώτη διαδικασία καταγραφής ενώ κατά την εκ των υστέρων το σχήμα του τελικού συνόλου δεδομένων προκύπτει μετασχηματίζοντας τα σχήματα και τα δεδομένα των καταγραφών που ήδη έχουν ολοκληρωθεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις του συνόλου στόχου αλλά και τις δυνατότητες των διαθέσιμων συνόλων δεδομένων. Η ομογενοποίηση είναι μια διαδικασία επεξεργασίας των μεταδεδομένων. Κατά την ομογενοποίηση χρησιμοποιούνται ως δεδομένα οι μεταβλητές των διαθέσιμων συνόλων δεδομένων και οι θεωρητικές υποθέσεις στις οποίες στηρίζεται η παραγωγή τους και όχι οι τιμές των μεταβλητών. Η ομογενοποίηση είναι λοιπόν καταρχήν μία πράξη ανάλυσης και επεξεργασίας μεταδεδομένων και μόνο τελικά καταλήγει να είναι πράξη μετασχηματισμού των ίδιων των δεδομένων. Κάθε εργασία ομογενοποίησης απαιτεί λοιπόν τα δικά της εργαλεία διαχείρισης και επεξεργασίας των δεδομένων της, δηλαδή των μεταδεδομένων, καθώς και τις δικές της θεωρητικές υποθέσεις. Θα πρέπει να εντάξουμε την ομογενοποίηση στη φάση της καταγραφής και όχι σε αυτήν της ανάλυσης, παρόλο που είναι μια διαδικασία καθοδηγημένη εξ ολοκλήρου από τα αποτελέσματα και τις απαιτήσεις της Ανάλυσης.

5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η κοινωνική έρευνα ως διαδικασία επιστημονικής παραγωγής βασίζεται στην επεξεργασία της πρώτης ύλης (εμπειρικά δεδομένα, αλλά και έννοιες και θεωρίες) με τη βοήθεια συγκεκριμένων μέσων παραγωγής (εννοιολογικού συστήματος και θεωρίες) με στόχο την παραγωγή του επιστημονικού προϊόντος. Τα εμπειρικά δεδομένα έχουν συχνά έξω-επιστημονική προέλευση (προέρχονται δηλαδή από μη επιστημονικές πρακτικές) ή συγκροτούνται με τη βοήθεια μη επιστημονικών εμπειρικών εννοιών, οι οποίες έχουν ιδεολογικό χαρακτήρα. Για να συγκροτηθούν επιστημονικοί όροι παρατήρησης είναι απαραίτητη η διαδικασία της ομογενοποίησης ανάμεσα σε αυτόνομα σύνολα δεδομένων.

6 ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Althusser Louis
Για τον Μαρξ
Εκδόσεις Γράμματα, 1978
2. Brown Harold
Αντίληψη, θεωρία και δέσμευση.
Μια νέα φιλοσοφία της επιστήμης
Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 1993.
3. Κάλλας Γιάννης
Η πληροφορική τεχνολογία στην κοινωνική έρευνα. Το πρόβλημα των
δεδομένων
Εκδόσεις Νεφέλη-ΕΚΚΕ, 2001
4. Κάλλας Γιάννης
Σχεδιασμός ενός Περιβάλλοντος Διαχείρισης Κοινωνικών Δεδομένων
Εκδόσεις ΕΚΚΕ Κείμενα Εργασίας 2001/15
5. Καππή Χ., Κονδύλη Δ., Φρέντζου Χ.
Πολυγλωσσικοί θησαυροί Όρων: Ζητήματα Τεκμηρίωσης και Αναζήτησης.
Εκδόσεις ΕΚΚΕ Κείμενα Εργασίας 2001/16
6. Κάλλας Γιάννης
Οι ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών επιστημών ΕΚδόσε~Νεφέλη,2002
7. OECD:
Social Sciences for a Digital World: Building Infrastructure for the Future. Report
on the OECD Ottawa Workshop on Social Sciences (Oct. 1999) 27 -28 March
2000
8. Simon Herbert
Οι Επιστήμες του Τεχνητού
Εκδόσεις Σύναλμα, 1999
9. DDI (2000).
Data Documentation Initiative: A Project of the Social Science Community.
<http://www.icpsr.umich.edu/DDI>
10. Levy P.
Δυνητική Πραγματικότητα. Η φιλοσοφία του πολιτισμού του κυβερνοχώρου.
Εκδόσεις Κριτική, 1999
11. Levi-Strauss Claude
Structural Anthropology
Penguin Books, 1963
12. Wiener N.
Cybernetics, or Control and Communication in the Animal and the
Machine
Paris-Cambridge-N.York 1948.

13. Matthews B.M, Miller K., Ramfos A, Ryssevik J., Wilson M.D. Internationalising data access through LIMBER, in D.L.Day and I.mdunckley (eds) Designing for Global Markets 3: proceedings of iwips2001 pgs129-142, Open University:Milton Keynes. Presentation Materials
14. Ryssevik.(1999), Providing Global Access to Distributed Data Through Metadata Standardisation. The parallel stories of NESSTAR and the DDI. Paper given at the UN/ECE Work Session on Statistical Metadata, Geneva, Switzerland, 22-24 September 1999. <http://www.nesstar/papers>
15. Wittgenstein, Philosophical Investigations μτφρ. G.E.M. Anscombe, Oxford: Blackwell, 1963.
16. Bachelard Gaston, Το νέο επιστημονικό πνεύμα. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης 2000.
17. Tiles M., Bachelard Gaston - Επιστήμη και Αντικειμενικότητα. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης 1999.
18. Husserl, Η Φιλοσοφία ως αυστηρή επιστήμη. Εκδόσεις Ροές, Αθήνα 2000.